

HANKESUUNNITELMA

29.10.2015 / 23.2.2016 /1.4.2016

**Biokaasuliiketoimintaa ja -verkostoja
Keski-Suomeen
BiKa**

1.3.2016 – 30.4.2018

jamk.fi

TIIVISTELMÄ

Euroopan komission tammikuussa 2013 julkaiseman puhtaiden polttoaineiden strategian yhtenä tavoitteena on luoda mahdollisuus Euroopan laajuiselle vaihtoehtoisten polttoaineiden tankkausasemaverkostolle. Strategian tavoitteet pyritään saavuttamaan vuoteen 2020 mennessä, jolloin maa- ja biokaasun tankkausasemia tulisi olla 150 kilometrin etäisyydelle toisistaan.

Biokaasuliiketoimintaa ja -verkostoja Keski-Suomeen (BiKa) -hankkeen tavoitteena on luoda toimintamalli ja liiketoimintakonsepti, joka mahdollistaa biokaasun jakeluasemien syntymisen maaseutualueille. Liiketoimintakonseptin lähtökohtana on luoda biokaasulaitteistoinvestointien pohjaksi riittävän mielenkiintoinen ja turvallinen toimintaympäristö, jotta hankkeen tuloksena syntyvät yritysryhmittymät sitoutuvat investointeihin tähtääviin jatkohankkeisiin. Hankkeen kohderyhmän muodostavat kehittyvien maatalousalueiden maatilayrittäjät, koneurakoitsijat sekä logistiikkayritykset. Lisäksi kohderyhmään voi kuulua alueellisia jäteyhtiöitä sekä muita biohajoavaa jätettä käsitteleviä tai hyödyntäviä yhteisöjä sekä biokaasun käyttöön liittyvästä liiketoiminnasta kiinnostuneita yksityishenkilöitä. Hanke luo kohderyhmälle alueellista kilpailuetua tehostamalla resurssien käyttöä; esimerkkeinä suojavyöhykkeiden biomassan ja biohajoavan jätteen käyttö syötteenä tai logististen kustannusten pienentäminen mahdollistamalla oman, hinnaltaan kilpailukykyisen biokaasun käytön liikennepolttoaineena.

BiKa-hankkeessa tunnistetaan 4 - 6 -kohdealuetta Keski-Suomesta, jotka alueellisen, uudentyyppisen, verkostoitumisen avulla saavuttavat riittävän käyttöasteen biokaasuliiketoiminnan tuotteille kannattavan liiketoiminnan mahdollistamiseksi. Alueellisissa työpajoissa kehitetään sekä liiketoimintamalliin että teknologisiin vaihtoehtoihin liittyviä paikallisia ratkaisuvaihtoehtoja.

Hankkeen tuloksia mitataan kohdealueiden kiinnostuneiden toimijoiden kokonaismäärällä sekä jatkotoimenpiteisiin sitoutuvien määrällä. Uudentyyppisestä liiketoimintamallista sekä muista hankkeen aikana syntyneistä tuloksista ja hyvistä käytänteistä raportoidaan sekä hankkeen loppuraportissa että aihealueen julkaisuissa artikkeleina.

PROJEKTIN TAUSTA JA TARVE

Yhteiskunnan asettamat hallinnolliset ohjaus- ja tukitoimenpiteet luovat sekä julkisille toimijoille että maaseutualueiden yrittäjille toimintojensa muospaineita. Nämä vakiintuneen toiminnan muutostarpeet nähdään yleensä kustannuksia kasvattavina tekijöinä vaadittavien uusien investointien muodossa tai kohoavina maksuina. Oikea-aikaisuus ja muuttuvaan tilanteeseen sopivien alueellisten ominaispiirteiden tunnistaminen yhdessä soveltuvien teknologisten ratkaisujen kanssa voivat mahdollistaa uuden omaehtoisen yritystoiminnan syntymisen tällaisessa muutostilanteessa. Biotalous pohjautuvan yritystoiminnan

kehittämisessä tällaisia alueellisia ominaispiirteitä ovat esim. asukastiheys sekä maataloustuotannon ja muun yritystoiminnan alueellinen rakenne.

BiKa-hankkeen perusta ja tarve muodostuu neljästä Keski-Suomen alueella olemassa olevasta tekijästä, joista ensimmäinen on Euroopan komission tammikuussa 2013 julkaiseman puhtaiden polttoaineiden strategia. Sen yhtenä tavoitteena on luoda mahdollisuus Euroopan laajuiselle vaihtoehtoisten polttoaineiden tankkausasemaverkostolle. Strategian tavoitteet pyritään saavuttamaan vuoteen 2020 mennessä, jolloin maa- ja biokaasun tankkausasemia tulisi olla 150 kilometrin etäisyydelle toisistaan. Toinen yhteiskunnan hallinnollisiin ohjaus- ja tukitoimiin liittyvä tekijä on EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisen viljelijätukijärjestelmän maatalouden ympäristökorvauksen suojavyöhykkeiden korjuuvelvoitteen ja lisääntyvien luonnonhoitopeltonurmien biomassan synnyttämä tilanne. Kolmas hankkeen taustalla vaikuttava tekijä on kehittyvien maatalojen strateginen pyrkimys hallita ja kehittää tilojensa energia- ja ravinnetehokkuutta ja omavaraisuutta riskienhallinnan näkökulmasta. Taustalla on niin polttoaineiden, lannoitteiden kuin ostorehujenkin merkittävät hintavaihtelu viime vuosikymmenen aikana. Viimeaikainen sianlihan ja maidon hintakehitys vahvistaa entisestään tuotantopanosten vakauteen liittyviä strategisia valintoja tiloilla. Neljäntenä hanketta ohjaavana tekijänä on eteenkin kehittyvien maitotilojen tarve kustannustehokkuuden parantamiseen urakoinnin, yhteistyön sekä investointien takaisin maksuaikojen lyhentämisen avulla. Osakkuus biokaasulaitoksessa mahdollistaa ruoka- ja rehukäytön ulkopuolella jäävän biomassan jalostuksen markkinahintaiseksi tuotteeksi. Se mahdollistaa myös teknologiset investoinnit niin voima- kuin vetokoneissa uusiin teknologioihin ratkaisuihin, joissa voidaan käyttää biokaasua liikennepolttoaineena.

YHTEYS MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMAAN SEKÄ ALUEELLISEEN OHJELMAAN

BiKa-hanke toteuttaa selkeästi sekä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman että Keski-Suomen alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 Metsistä on moneksi sekä Potkua maatalousyrittämiseen teemoja. Erityisesti hankkeen toimenpiteet vastaavat Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman kohdan 16.6. ”Horisontaalinen ja vertikaalinen yhteistyö elintarvikkeissa, energiantuotannossa ja biomassan tuottamiseksi” tavoitteisiin. BiKa-hanke luo mahdollisuuksia uudentyyppisille yhteyksille innovaatioiden, tuotteiden, palveluiden ja uudentyyppisen teknologian kehittämiseksi biomassojen kestävä tuotannon ja käytön varmistamiseksi.

Hanke tukee liikennepolttoaine- ja ravinnetoimitusketjujen toimijoiden välistä yhteistyötä logististen rajapintojen kehittämiseksi ja erityisesti uusien biotalouden alueellisten klustereiden kehittämiseksi.

Keski-Suomen alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 teemoista esisijaisesti hanke tukee niitä toimenpiteitä, joilla maakunnan eri alueiden omavaraisuuden ja huoltovarmuuden edistetään pohjautuen omien luonnonvarojen hyödyntämiseen mahdollisimman korkeaa lisäarvoa tuottaen. Hanke edistää myös omaehtoisen alueellisen yritystoiminnan syntymistä maatalousyrittäjien verkostoitumista ja tilojen välistä yhteistyötä edistämällä. Lisäksi hankkeen teemana oleva kokeilukulttuuri tukee suoraan maakunnan luonnonvarojen hyödyntämistä lähienergian tuotannossa ja öljypohjaisia tuotteita korvaavien liiketoiminnan muotojen kehittämisessä.

Hankkeessa hyödynnetään mm. Biokaasusta energiaa Keski-Suomeen ja ENKAT–hankkeiden sekä Biokaasu Keski-Suomessa 2015 selvityksen tuloksia. Näissä hankkeissa on luotu pohjatietoa energiakasveihin perustuvalla biokaasulaitoskonseptille pohjoisissa olosuhteissa sekä kerätty tietoa Keski-Suomen biokaasutettavien materiaalien potentiaaleista ja mahdollisista laitossijoituspaikoista. Hankkeen vahvuutena on Luken monipuolisen biokaasututkimuksen hyödyntäminen. Luke on ollut toteuttamassa seuraavia biokaasuhankkeita: ILMAVAP, LANTATEKO, PALOPURO, Täsmätyppi, RavinneKelpo, Hoidettu Viljelemätön Pello biokaasuksi, Vuogas, Biomassa-Atlas, W-Fuel ja BEST. BiKa – hankkeessa tunnistetaan näiden tietojen pohjalta potentiaalisimmat alueet myös biokaasun käytön, toimijoiden sitoutumisen ja uudentyypisen liiketoimintamallin näkökulmasta.

HANKKEEN TAVOITTEET

BiKa hankkeen päätavoitteena on saada muodostettua 4-6 kpl alueellista kehittämissyhtiöitten vetämää yritysryhmittymää, jotka harkitsevat toimenpiteitten jatkamista yritysryhmä- tai muuna yhteistyöhankkeena.

HANKKEEN TULOSTAVOITTEET JA MITTARIT

Ensimmäisenä tavoitteena on tunnistaa Keski-Suomesta potentiaalisia kohdealueita, jotka alueellisen, uudentyypisen, verkostoitumisen avulla omaavat riittävän biomassapotentiaalin sekä saavuttavat riittävän käyttöasteen biokaasuliiketoiminnan tuotteille kannattavan liiketoiminnan mahdollistamiseksi. Tämän jälkeen tavoitteena on sitouttaa alueellisiin työpajoihin riittävä määrä kohdealueen toimijoita kehittämään liiketoimintamallia oman alueensa lähtökohdista.

Toisena tavoitteena on selvittää teknisesti toimiviksi todennettujen biokaasulaitos- ja -jakeluteknologia vaihtoehtojen soveltumista taloudellisesti järkevään yritystoimintaan kohdealueiden ominaispiirteet huomioiden.

Mittarit:

1. Kiinnostuksensa ilmaiseiden osallistujien määrä työpajasarja n:o 1 aloitusseminaareissa.
2. Verkostoitumiseen sitoutuneiden osallistujien määrä työpajasarja n:o 2 aloitustilaisuuksissa.
3. Investointeihin tähtääviin yritysverkostoryhmien määrä työpajasarja n:o 3 alussa ja lopussa.

HANKKEEN TOIMINTA-ALUE, KOHDERYHMÄ, HYÖDYNAAJAT SEKÄ AIKATAULU

Projektin varsinaisina kohderyhmiä ja hyödynsajia ovat kehittyvien maatalousalueiden viljelijät, koneurakoisijat sekä logistiikkayritykset. Lisäksi kohderyhmään voi kuulua alueellisia jäteyhtiöitä sekä muita biohajoavaa jätettä käsitteleviä tai hyödyntäviä yhteisöjä Keski-Suomessa.

Hanke toteutetaan 1.3.2016–30.4.2018.

TOIMENPITEET JA RESURSSIT

Toimenpiteet ja niiden ajoitus on kuvattu liitteessä 1. BiKa-hankkeen toimenpiteet muodostuvat hankkeen yleisistä toimenpiteistä sekä CASE-kohdealueisiin liittyvistä toimenpiteistä, joiden resursointi on sidottu yksittäisen kohdetapahtuman etenemiseen vaihe vaiheelta kohti tavoitetta. Liitteessä 1 esitettyssä resursoinnissa on oletettu lähtökohdaksi 10 alustavasti kiinnostunutta kohdealuetta ja yritysryhmää, joista 4 -6:n ryhmän oletetaan jatkavan kehittämistyötään investointeihin tähtääviin yritysryhmähankkeisiin. Hankkeessa järjestettävät työpajat ja tilaisuudet ovat kaikille avoimia.

Toimenpiteisiin sisältyvillä asiantuntijuuden ostopalveluosoituksilla varmistetaan parhaan mahdollisen tietotaidon käyttö tavoitteiden saavuttamiseksi ja esiin nousevien haasteiden ratkaisemiseksi niin teknisissä kuin lainopillisissa kysymyksissä.

HENKILÖRESURSSIT

Hankkeen henkilöresursointi on kuvattu liitteissä liitteessä 1 (toimenpidesuunnitelma) sekä hankkeen toteuttajaorganisaatioiden tehtävänkuvauslomakkeissa.

Jyväskylän ammattikorkeakoululta hankkeessa työskentelevät projektipäällikkönä Jaakko Tukia, projektiasiantuntijana Jyrki Kataja sekä projektisihteerinä Jaana Sironen. Hankkeessa voi lisäksi työskennellä muita JAMKIn asiantuntijoita lyhyissä toimeksiannoissa. Luonnonvarakeskukselta hankkeessa työskentelevät tutkijat Saija Rasi, Ville Pyykkönen ja Erika Winquist sekä projektisihteerit. Kaikki edellä mainitut hankkeessa työskentelevät henkilöt ovat toistaiseksi voimassa olevassa kokoaikaisessa työsuhteessa.

MUUT RESURSSIT

Kehitystyössä käytetään alan kirjallisuutta sekä hankitaan muuta soveltuvaa materiaalia. Projektille hankitut tarvikkeet jäävät hankkeen päätyttyä ne hankkineen toteuttajaosapuolen hallintaan.

Muita tarvittavia resursseja ovat posti- ja telepalvelut, painatuspalvelut, markkinointi- ja ilmoituspalvelut. Ostettavat asiantuntija- ja muut palvelut kilpailutetaan maaseuturahaston ja toteuttajaorganisaation määräysten ja käytänteiden mukaan.

Toteutuksessa tarvittavat tilat ja laitteet (ATK) vuokrataan.

Hankkeen osapuolet luovuttavat omistamaansa tausta-aineistoa projektin käyttöön erillisellä sopimuksella siinä määrin kuin projektiin kuuluvien tehtävien toteutus sitä edellyttää.

Omistusoikeudet hankkeen tuloksiin kuuluvat sille osapuolelle, joka tuloksen on luonut, keksinyt tai laatinut. Yhteistyössä aikaansaattujen tulosten omistusoikeudet kuuluvat yhteisesti niille osapuolille, jotka ovat kyseisten tulosten aikaansaamiseen tutkimustyötä suorittamalla osallistuneet. Yhteisomistuksen ehdot sovitaan erikseen yhteisomistajina olevien osapuolten kesken kuitenkin niin, että ne ovat Manner-Suomen maaseutuohjelman rahoitusehtojen mukaiset.

KUSTANNUSARVIO JA RAHOITUS

Projektille haetaan osarahoitusta Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta Keski-Suomen ELY-keskukselta.

KUSTANNUSARVIO:

KUSTANNUSLAJI	2016	2017	2018	YHT
Palkkauskulut	98270 €	117224 €	21550 €	237044 €
Palkkiot	0 €	0 €	0 €	0 €
Vuokrat (pl. toimitilat)	0 €	0 €	0 €	0 €
Ostopalvelut	1500 €	2643 €	0 €	4143 €
Investoinnit	0 €	0 €	0 €	0 €
Muut välittömät	627 €	1240 €	0 €	1867 €
Flat rate (24%), sis. matkakulut	23585 €	28134 €	5173 €	56890 €
KUSTANNUKSET YHTEENSÄ €	123982 €	149240 €	26723 €	299945 €

RAHOITUSSUUNNITELMA:

OSARAHOITTAJA	2016	2017	2018	YHT
EU+valtio (90%)	111584 €	134316 €	24051 €	269950 €
JAMK	6820 €	8108 €	1557 €	16484 €
LUKE	5578 €	6816 €	1116 €	13510 €
RAHOITUS YHTEENSÄ €	123982 €	149240 €	26723 €	299945 €

ORGANISAATIO JA JOHTAMINEN

Hankkeen päätoteuttajana on Jyväskylän ammattikorkeakoulun Biotalousinstituutti, joka toimii myös hallinnoijana. Hankkeen projektipäällikkö vastaa koko projektin koordinoinnista ja osallistuu myös käytännön kehittämistyöhön.

Hankkeen hallinnoijan ja Luonnonvarakeskuksen välille laaditaan tuensiirtosopimus sekä erillinen kirjallinen hankesopimus, jossa määritellään kummankin toteuttajaosapuolen vastuut ja velvollisuudet.

Hankkeelle perustetaan projektiryhmä, joka kokoontuu säännöllisesti. Ryhmässä ovat edustettuina osatoteuttajien edustajat. Ryhmän koollekutsujana on projektipäällikkö ja sen ensisijaisena tehtävänä on osallistua hankkeen konkreettisen toteutuksen suunnitteluun.

Hankkeelle kutsutaan välittömästi hankkeen käynnistyessä seurantaryhmä, joka koostuu paikallisten kehittämissyhtiöiden ja rahoittajien edustajista. Ryhmän koko on enintään 6-8 henkilöä ja se kokoontuu neljännesvuosittain. Sen tehtävänä on seurata, tukea ja ohjata hankkeen johtamista ja edistymistä.

RAPORTOINTI JA SEURANTA

RAPORTOINTI

Projektipäällikkö tuottaa tilanneraportin hankkeen toteutuksen etenemisestä säännöllisesti tulosalueensa esimiehelle JAMK:n sovittuja käytänteitä noudattaen.

Projektipäällikkö laatii hankkeesta seurantaryhmälle seurantajaksoittain (3 kuukauden välein) väliraportin, jossa kuvataan suoritteet seurantajakson aikana, verrataan toteutunutta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin, esitetään suunnitellut toimenpiteet tulevalla toimintajaksolla sekä tehdään selvitys projektin taloudesta.

Hankkeesta laaditaan vuosittain päärahoittajan edellyttämä raportti.

Hankkeen päättyessä tehdään loppuraportti, jossa esitetään yhteenveto projektin toiminnasta ja tuloksista ja verrataan lopullisia tuloksia projektin tavoitteisiin. Hankkeessa tehdään kohdealueista julkaistavat kuvaukset, joissa kuvataan alueiden ominaispiirteet huomioiden biokaasuliiketoiminnan edellytyksiä sekä hankkeen aikaisia kokemuksia alueellisen yhteistyön käynnistämisestä.

Hankkeen seurantaryhmä käsittelee kaikki rahoittajalle toimitettavat raportit. Raportointi hallinnoivassa organisaatiossa sekä muille projektin osallistujatahoille tehdään hankkeen alussa sovittuja käytäntöjä noudattaen.

SEURANTA

Toteutuksen seuranta

Hankkeen toteutuksen suunnittelu ja seuranta perustuvat systemaattiseen työsuunnitteluun sekä säännölliseen projektin tilannearviointiin ja sen raportointiin sovittuja käytänteitä noudattaen. Seurantatietoa hyödynnetään sekä tulosalueen että teknologiayksikön projektisalkun hallinnassa. Hankkeen seurantaryhmä seuraa projektin toteutuksen etenemistä sille toimitettujen väliraporttien avulla ja se voi ottaa kokouksissa kantaa hankkeessa toteutettaviin toimenpiteisiin.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun ja Luonnonvarakeskuksen välillä tehdään yhteistyösopimus, jossa määritellään molempien osapuolten tehtävät sekä vastuut.

Työajan seuranta

Projektipäällikkö antaa hankkeessa työskenteleville henkilöille ohjeet hankkeeseen käytettävän työajan sisällöstä ja määrästä sekä kokonaistyöajan

raportoinnista rahoittajan ohjeiden mukaisesti. Hankkeeseen käytetty työaika raportoidaan päärahoittajalle osana maksatusta.

Talouden seuranta

Hankkeelle perustetaan JAMK:n kirjanpitoon oma projektinumero, jolle kirjataan hankkeen toteuttamisesta aiheutuneet kustannukset sekä hankkeelle tulleet rahoituserät. Hankkeen osatoteuttaja (Luke) perustaa hankkeelle oman kustannuspaikan, jonka avulla pidetään kirjaa hankkeen kokonaiskustannuksista. Projektipäällikkö saa ajantasaisen tiedon talouden toteumasta JAMK:n projektinhallintajärjestelmästä ja taloushallintopalvelujen tuottamien kirjanpidon projekti- ja pääkirjaraporttien avulla. Talouden toteutuma on yksi osa hankkeen tilanneraporttia.

TIEDOTTAMINEN

Tiedottaminen perustuu projektin alussa laadittavaan tiedotus- ja viestintäsuunnitelmaan, jossa kuvataan:

1. Mitä ja miten osapuolille hyödyllistä tietoa kerätään?
2. Mitä kerätystä tiedosta raportoidaan/tiedotetaan ja kenelle?
3. Raportoinnin/tiedotuksen muoto ja toteutustavat
4. Tiedottamisen ajoitus suhteessa projektin aikatauluun

Pääasiallisina tiedotuskanavina käytetään internet-sivujen lisäksi maakunnan alueella toimivia medioita ja valtakunnallisia ammattijulkaisuja. Kaikessa projektin tiedottamisessa noudatetaan EU:n viestintäohjeistusta.

Asiakirjojen säilyttämisestä projektin toteutusaikana vastaa projektihenkilöstö. Projektin päätyttyä asiakirjojen säilyttämisestä vastaa Jyväskylän ammattikorkeakoulun talouspalvelut. Asiakirjojen säilytyksessä noudatetaan hallinnoijaorganisaation sekä hankkeen rahoittajan ohjeita ja määräyksiä.

HANKKEEN ARVIOINTI

Hankkeen tuloksia seurataan päävastuullisen toteuttajan laatu- ja arviointijärjestelmän ohella hankkeen toteutusaikana perustettavassa seurantaryhmässä, joka ohjaa sekä seuraa hankkeen toimenpiteiden sekä resurssien toteutumista hankesuunnitelman mukaisesti. Hankkeen aikana sekä loppuraportoinnin yhteydessä toteutumista seurataan myös arviointikyselyjen

avulla, joilla mitataan hankkeen onnistumista suhteessa tavoitteisiin. Arviointikyselyt lähetetään sekä seurantaryhmän jäsenille että hankkeen työpajoihin osallistuneille toimijoille. Arvioinnissa käytetään hankkeen tulostavoitekohtaisia mittareita seuraavasti

VAIKUTUKSET KESTÄVÄÄN KEHITYKSEEN JA TASA-ARVOON

VAIKUTUS KESTÄVÄÄN KEHITYKSEEN

Hankkeessa tehdyt toimenpiteet tukevat toteutuessaan kestävän kehityksen edistymistä vähentämällä fossiilisten liikennepolttoaineiden käyttöä, edistämällä ravinteiden kiertoa sekä edistämällä omaehtoista paikallistaloutta.

Riski- tai olosuhdetekijä	Toteutusvaiheen riskit	Pitkän ajan riskit
Taloudelliset riskit	toimialan muuttuvat suhdanteet ja yritysten akuutti taloudellinen liikkumakyky. toteuttajien töiden vaiheistamiseen liittyvät riskit	energiapoliittiset päätökset alueen muiden yritysten taloudellisen tilateen heikkeneminen
Institutionaaliset riskit	toteuttajien sitoutuminen henkilöressurssien käytettävyyttä	asiakassuhteiden pysyvyys henkilöstön vaihtuvuus
Sosiaaliset ja kulttuuriset riskit	alueellisten ryhmien osalta yrittäjien kasvutavoitteet toimialan vanhojen toimijoiden suhtautuminen uusiin alueellisiin kilpailijoihin	alueellisen eriarvoisuuden kasvu kilpailukykytekijöiden toteutuessa vain pilottialueilla

TASA-ARVOVAIKUTUS

Hankkeen toimenpiteet ja toteutustavat ovat sukupuolineutraaleja.

RISKITARKASTELU

Hankkeen riskejä ja oletuksia on arvioitu riskiryhmittäin. Alla on kuvattu hankkeen onnistumisen kannalta olennaisimpia riskejä, jotka pyritään minimoimaan siinä määrin, kuin se on mahdollista.

